

DE ONTSNAPPING

Een Joodse verzetsman en een
predikant ontvluchten Auschwitz
om de wereld te waarschuwen

MOZAÏEK | HISTORISCHE ROMAN

JOEL C. ROSENBERG

IN EEN TIJD
VAN DUISTERNIS...

ALS ALLES
VERLOREN LIJKT...

A black and white photograph of a snowy landscape. In the foreground, a barbed wire fence runs across the frame. In the background, there is a guard tower on the right and a large, leafless tree in the center. The sky is overcast and grey. The text "BLIJFT ER EEN SPRANKJE HOOP." is superimposed on the sky in a bold, black, sans-serif font.

BLIJFT ER EEN
SPRANKJE HOOP.

JOEL C. ROSENBERG

DE

ONTSNAPPING

Vertaald door Connie van de Velde

Tweede druk

UITGEVERIJ MOZAÏEK, ZOETERMEER

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

De ontsnapping is fictie. Historische figuren, gebeurtenissen, instellingen, organisaties of plaatsen die in het boek voorkomen, worden op een fictieve manier beschreven. Alle andere elementen van de roman zijn aan de verbeelding van de auteur ontsproten.

Eerste druk november 2014

Tweede druk februari 2015

ISBN 978 90 239 9473 2 (boek)

ISBN 978 90 239 9658 3 (e-book)

NUR 342

Vertaling: Connie van de Velde

Omslag: Studio Jan de Boer

Lay-out en dtp: Gerard de Groot

Oorspronkelijk verschenen bij Tyndale House Publishers Inc., Carol Stream, Illinois, USA,
onder de titel *The Auschwitz Escape*

Oorspronkelijke uitgave © 2014 Joel C. Rosenberg
Nederlandse uitgave © 2014 Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijmozaiek.nl

Ter nagedachtenis aan allen die in Auschwitz en gedurende de Holocaust werden vermoord – opdat jullie nooit vergeten worden.

Opgedragen aan de buitengewone geestkracht van degenen die de Shoah hebben overleefd – moge jullie getuigenis blijven klinken.

En aan al die onbekenden die, door hun geloof gedreven, hun leven op het spel zetten om Joden van een vreselijk kwaad te redden – moge jullie liefde een blijvend voorbeeld zijn.

HOOFDPERSONEN

Uit Duitsland

De familie Weisz

- Jacob Weisz, Joodse jongeman, oorspronkelijk uit Berlijn
- Avraham ('Avi') Weisz, Jacobs oom
- Ruth Weisz, Jacobs zusje
- Doctor Reuben Weisz, Jacobs vader
- Sarah Weisz, Jacobs moeder

Inwoners van Siegen

- Hans Meyer, Jacobs vriend
- Naomi Silver, Jacobs buurmeisje
- Herr Berger, kleermaker
- Eli Berger, zijn zoon
- Herr Müller, bakker

Beambten in Auschwitz

- Rudolf Höss, kampcommandant van Auschwitz*
- Kolonel Klaus von Strassen, hoofd beveiliging
- Josef Mengele, arts in Auschwitz*
- 'Dikke Lowie', kampbewaker

Uit Frankrijk

De familie Leclerc

- Jean-Luc ('Luc') Leclerc, hulppredikant in Le Chambon
- Claire Leclerc, zijn vrouw
- Lilly Leclerc, hun oudste dochter
- Madeline Leclerc, hun jongste dochter
- Philippe Leclerc, broer van Jean-Luc
- Monique, zus van Jean-Luc

* Historische figuren

- Nicolas ('Nic'), man van Monique
- Jacqueline, hun dochter

Anderen

- Dominee Chrétien, collega van Jean-Luc
- Dominee Émile, collega van Jean-Luc
- François d'Astier, voormalig ambassadeur van Frankrijk in de Verenigde Staten
- Camille d'Astier, zijn vrouw

Uit Amerika

- Cordell Hull, minister van Buitenlandse Zaken*
- Kolonel Jack Dancy, adjudant van president Roosevelt
- William Barrett, hoge adviseur van minister Hull
- Sumner Welles, staatssecretaris van Buitenlandse Zaken*
- Henry Stimson, minister van Oorlog*
- Harry Hopkins, minister van Handel*

Uit België

- Maurice ('Morry') Tulek, leider van een verzetsgroep
- Micah Kahn, lid van het verzet
- Marc Kahn, broer van Micah, een communist
- Henri Germaine, lid van het verzet
- Jacques Bouquet, lid van het verzet
- Léon Halévy, Joodse vluchteling

Gevangenen in Auschwitz

Joodse gevangenen

- Maximilian ('Max') Cohen, Roemeen, werkt in 'Canada'
- Abigail ('Abby') Cohen, zijn zus, werkt in de kliniek
- Lara, vrouw in de trein naar Auschwitz
- Mevrouw Brenner, vrouw in de trein naar Auschwitz
- Marvin Eliëzer, man in de trein naar Auschwitz
- Leonard Eliëzer, Marvins zoon
- Josef Starwolski, Pool, werkt op het administratiekantoor

- Otto Steinberger, Tsjecho-Slowaak, administrateur
- Abraham ('Abe') Frenkel, Tsjecho-Slowaak, administrateur

Anderen

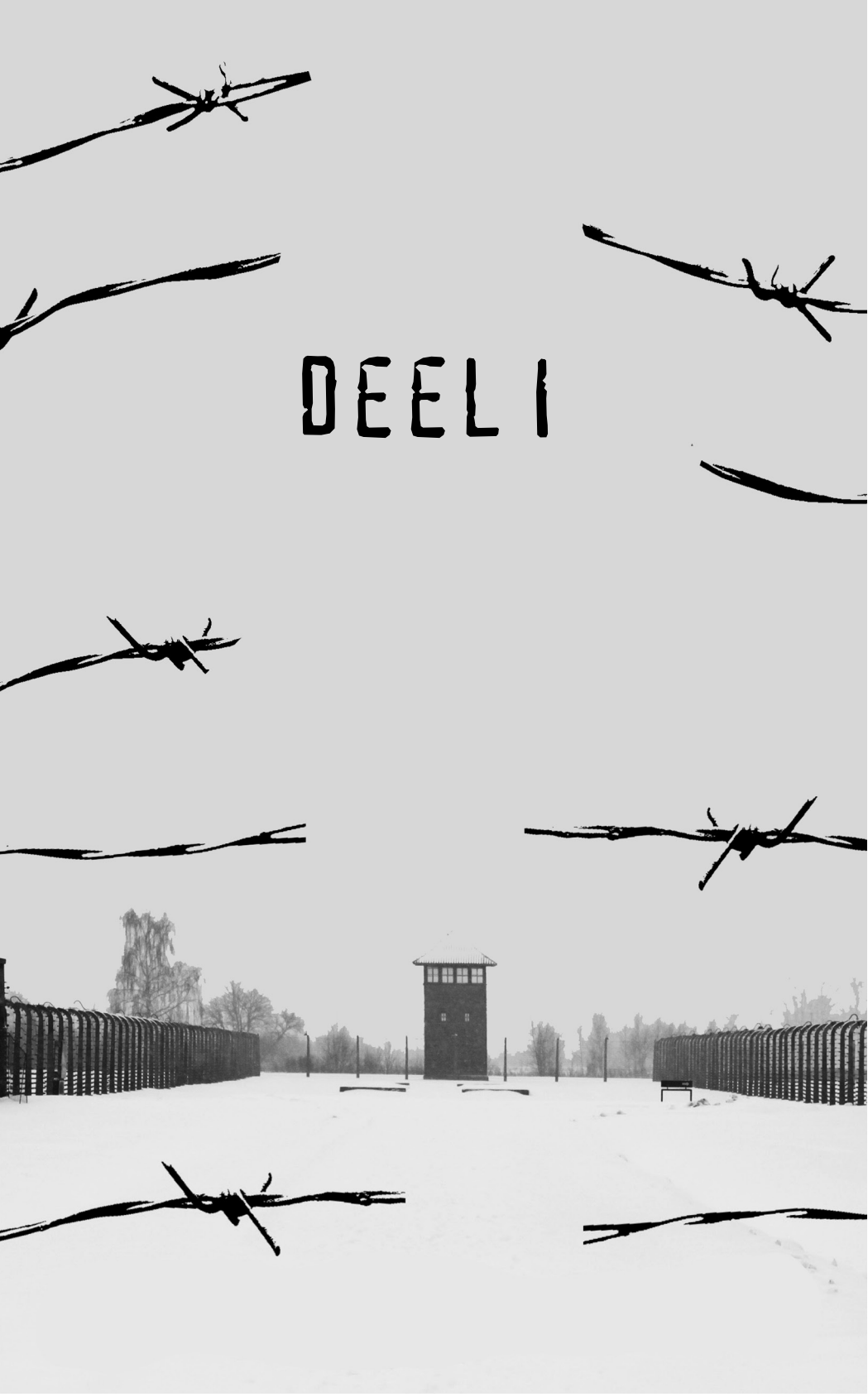
- Leszek Poczciwinski, kapo die de leiding heeft van 'Canada'
- Gerhard Gruder, blokoudste
- Stefan, medewerker in de bakkerij
- Andrej, medewerker in de bakkerij
- Janko, medewerker in de bakkerij

Uit Polen

Jedrick, boer

Brygita, zijn vrouw

DEEL I

HET WAS ALSOF EEN ONTZAGLIJKE WOLK VAN GIFTIG,
VERLAMMEND ZENUWGAS HET LAND OVERSPOELDE. ALLES
BEGON TE KAPEREN, UIT ELKAAR TE VALLLEN EN IN DE SOEP
TE LOPEN, ALS EEN MACHINE DIE DRONKEN WAS, ALLES LEEK
DEEL UIT TE MAKEN VAN EEN ONBESCHRIJLIJKE
NACHTMERRIE.

ANDRÉ MORIZE

1

12 mei 1940
Sedan, Frankrijk

'O nbeteugeld kwaad is het voorspel van genocide.' Dat zinnetje had Jean-Luc Leclerc ooit in een oud boek gelezen. Het had zijn aandacht getrokken, en zijn onderbewuste had het opgeslagen. Hij kon zich niet meer herinneren wie het boek geschreven had of wat de titel ervan was, maar geen van beide was belangrijk. Het boek mocht dan vergeten zijn, het zinnetje niet. Dat kon hij niet meer uit zijn hoofd krijgen, hoe hard hij het ook probeerde.

Alle vezels in zijn lijf waren gespannen. Het kwaad rukte op. Hoewel iedereen om hem heen de ogen ervoor leek te willen sluiten, twijfelde hij er geen moment aan dat de nazi's het in hun moordzucht en razernij op hen hadden gemunt, op de inwoners van Frankrijk. Hij was vreselijk bang voor het bloedbad waarmee de komst van de soldatenlaarzen en het hakenkruis gepaard zou gaan.

Niet dat iemand naar hem luisterde. En wie was hij ook helemaal, om te denken dat hij wist welk lot zijn land te wachten stond? Met zijn achtentwintig jaar kwam hij eigenlijk nog maar net kijken, en als hij 's ochtends in de spiegel keek, zag hij niets bijzonders. Hij had een gemiddelde lengte, een gemiddeld postuur, rossig haar en blauwgroene ogen. Hij droeg een bril met een goudkleurige draadmuntuur, die hem er wat leergieriger en zelfs intellectueler liet uitzien dan hij werkelijk was. Hij had altijd een baard willen laten staan – een sikje op zijn minst – maar zelfs zijn vrouw plaagde hem ermee; ze zei dat zijn pogingen niet veel zoden aan de dijk zetten. Hij had geen belangrijke functie, geen titel en geen macht, waarmee hij rechtstreeks toegang zou kunnen hebben tot de politiek of de media; geen geld, roem of aanzien. Als afstammeling van vijf generaties boeren was hij eerder arm te noemen. Hij was protestant in een land waar katholieken veruit in

de meerderheid waren, een eenvoudige predikant – feitelijk slechts een hulppredikant – in een klein plattelandskerkje in het gehucht Le Chambon, in het zuiden van Frankrijk, waar nooit iemand van had gehoord of waarschijnlijk ooit van zou horen. Waarom zou ook maar iemand hem serieus nemen?

Dat betekende echter nog niet dat hij het mis had.

In het noorden waarschuwde Winston Churchill dat Hitler de wereld wilde overnemen. De nieuwe Engelse premier zei het al jaren. Niemand had geluisterd. Nu rukte *der Führer* op, en was Frankrijk er niet klaar voor. De burgers niet. De politici niet. De pers niet. Zelfs de generaals niet.

In Parijs zeiden ze dat de Duitsers Frankrijk nooit zouden durven binnenvallen. Ze zeiden dat de nazi's nooit door de Maginot-linie zouden kunnen breken, de vijftiengig kilometer brede denkbeeldige muur van zwaarbewapende en bewaakte wachtposten, bunkers, betonnen tankbarricades, luchtafweergeschut, mijnenvelden en allerlei andere militaire versterkingen, ontworpen om de Duitsers op afstand te houden. Ze hadden zichzelf ervan overtuigd dat Hitler nooit zijn pantserdivisies door de bossen van de Ardennen zou sturen. Die bossen waren te dicht, te donker, te onheilspellend om er tanks, artilleriestukken, legervoertuigen en ander rollend materieel door te verplaatsen.

Jean-Luc wist dat ze het mis hadden.

'Luc? Luc, luister je?'

Niemand noemde hem eigenlijk Jean-Luc. Van kleins af aan al niet. Zijn ouders, zijn broer en zus, zijn grootouders – ze noemden hem allemaal Luc. Hoewel hij zich soms nog altijd een kind voelde, was hij nu theoretisch gezien volwassen. Getrouwd. Hij had inmiddels twee dochttertjes. Een hypotheek. Een gemeente. Kortom: steeds meer verantwoordelijkheden.

'Luc, hoor je eigenlijk wel een woord van wat ik zeg?'

Plotseling drong het tot hem door dat zijn zus Monique zijn aandacht probeerde te trekken, en hij schaamde zich. 'Ja, ja natuurlijk; het spijt me. Wat moet ik doen?'

'Zou je het licht uit willen doen en de servetten en vorkjes mee willen nemen?' vroeg ze met een hartelijke glimlach, terwijl ze in de gezellige keuken de kaarsjes op een prachtig versierde en onge-

twijfeld heerlijke zelfgebakken verjaardagstaart aanstak.

Luc deed wat hem gevraagd was en liep achter zijn zus de eetkamer binnen, waar hij met de anderen meezong en probeerde niets van zijn angst te laten blijken. Hij was hier niet om het verjaarsfeestje van zijn nichtje te bederven.

De kleine Jacqueline stond daar in haar roze jurkje en met haar glanzende, bruine haar en zwarte leren schoentjes. Ze wist niet dat er oorlog dreigde. Ze wist niets van Herr Hitlers invasie in Polen, afgelopen september. En ook niets van Hitlers invasie in de Lage Landen – België en Nederland – drie dagen geleden. De volwassenen hadden hun zorgen over hun oudere broer Philippe, die met zijn gezin in Brussel woonde, verzwegen voor de kinderen. Jacqueline wist niet dat ze niets meer van Philippe hadden gehoord sinds de Duitse invasie en dat Luc vreesde dat Philippe dood was. Het enige wat ze wist, was dat ze een huis vol familie en vrienden had en een taart met kaarsjes en een nieuwe pop van haar lieve oom Luc en tante Claire en haar nichtjes Lilly en Madeline. Ze was zo onschuldig, dacht hij onder het zingen, zich zo totaal niet bewust van de duisternis die op hen dreigde neer te dalen. Zij had tenminste een excuus: ze was pas vier.

Wat was het excuus van haar ouders? Monique was tweeëndertig, haar man Nicolas zesendertig. Ze waren een slim, aantrekkelijk stel, beschaafd en wereldwijd. Ze hadden allebei gestudeerd; zij verpleegkunde, hij geneeskunde aan de Sorbonne. Nu was hij een begenadigd arts. Ze waren belezen. Ze hadden wat geld gespaard. Ze hadden interessante vrienden op hoge posities in heel Europa. Hoe was het mogelijk dat ze niet zagen wat er met Philippe was gebeurd? Hoe was het mogelijk dat ze niet zagen in welk gevaar ze verkeerden? Waarom vluchtten ze niet nu het nog kon, weg van de grens, naar Le Chambon, om bij Claire en hem te gaan wonen?

‘... in de gloria, in de gloria; hieperdepiep hoera!’

Na die woorden begon iedereen in de kamer te klappen en te lachen en te juichen. Jacqueline straalde en Luc wist dat zijn vrouw Claire en hun twee dochttertjes er dolgraag bij hadden willen zijn. Claire had de pop gemaakt en de kaart geschreven, en Lilly en Madeline hadden hem ingekleurd en er iets speciaals van gemaakt voor hun nichtje. Maar ondanks hun protest had Luc hen niet mee willen nemen. De Belgische grens was geen plek

voor zijn gezin. En nu helemaal niet.

Terwijl Jacqueline de kaarsjes uitblies en Monique de taart aansneed, deelde Luc plichtsgetrouw de vorkjes uit en stapte toen weer de keuken in om een paar flessen koude melk te halen.

Toen, zonder waarschuwing, schudde het huis onder een enorme, oorverdovende explosie. De schokgolf smakte iedereen tegen de grond. Ramen braken. Stukken hout en glassplinters vlogen in het rond. Borden en glazen spatten uiteen op de vloer. Doodsbange ouders grepen hun kinderen beet en probeerden hun lijfjes met hun eigen lichaam te beschermen. Ze hielden beschermend hun handen over de hoofdjes van de kinderen en verborgen zich onder de tafel of achter leunstoelen.

Binnen de kortste keren vulde de kamer zich met rook en stof. Luc verwachtte op zijn minst geschreeuw en gehuil te horen, maar iedereen leek te verbijsterd om ook maar iets anders te doen dan hoesten en naar adem snakken.

‘Iedereen oké?’ vroeg hij, met zijn overhemd tegen zijn neus en mond gedrukt.

Er klonk een zacht gemompel toen ouders vlug hun kinderen en zichzelf nakeken. Op een paar snijwonden en schrammen na waren ze allemaal ongedeerd.

Zodra hij zag dat hij zelf ook nog heel was – fysiek in elk geval – stond Luc op, klopte zichzelf af en liep naar de voordeur. ‘Wacht hier,’ zei hij tegen de anderen. ‘Ik ga kijken wat er aan de hand is.’

‘Ik ga met je mee,’ zei Nicolas. Hij kwam overeind en pakte zijn leren dokterstas.

‘Nic, wat doe je?’ vroeg Monique. ‘Kom terug. Je kunt ons niet alleen laten.’

‘Misschien zijn er mensen gewond, schat,’ antwoordde Nic. ‘Maak je geen zorgen. Het komt goed. Ik ben zo terug.’

Het zou niet goed komen, en iedereen in de kamer wist het. Monique klemde haar dochter in haar armen, de tranen stroomden over haar gezicht. Nic gaf hun allebei een kus op hun voorhoofd en liep toen naar de deur.

Luc bewonderde het plichtsbesef van zijn zwager, diens trouw aan zijn artseneed. Toen hij achter Nic aan liep, hoorde hij Monique jammeren: ‘Wat is er aan de hand? Laat iemand me toch vertellen wat er aan de hand is.’

Luc wist heel goed wat er aan de hand was: de aanval van de nazi's was begonnen. Hij was verbijsterd. Hoewel hij ervan overtuigd was geweest dat de Duitsers er aankwamen, had hij gedacht dat het nog op zijn minst een week zou duren voor de invasie in Frankrijk echt zou beginnen. Daarom was hij gekomen. Daarom had hij de hele nacht doorgereden vanaf zijn huis in Le Chambon naar het huis van zijn zus in Sedan. Niet voor een feest. Niet voor taart. Maar om Monique en Nicolas te smeken hun spullen te pakken en met hem mee te gaan, weg van de grens, weg van het gevaar, naar Le Chambon, waar ze veilig zouden zijn. De hele dag had hij zich er sterk voor gemaakt. De hele dag had hij op hen ingesproken, maar ze hadden niet willen luisteren. Ze hadden patiënten voor wie ze moesten zorgen. Ze konden niet weg. Geen sprake van. En trouwens, redeneerden ze, Hitler zou hun geliefde Franse republiek nooit binnenvallen. Waarom zou hij? Het zou je reinste zelfmoord zijn.

Toen hij de voordeur opende en het smalle, drie verdiepingen tellende huis niet ver van de Maas uit stapte, keek Luc vol afschuw naar het schouwspel voor hem. Links van hem bevond zich een brandende, rokende krater. Enkele ogenblikken geleden had daar nog een politiebureau gestaan. Nu hing er de ondraaglijke stank van brandend mensenvlees. Dikke, zwarte rook steeg op naar de late middaghemel. Van alle kanten kwamen mensen aanrennen. Nicolas holde weg en hielp een paar overlevenden een nabijgelegen kerk binnen dragen. De klokken in de toren begonnen verwoed te luiden en sloegen alarm om mensen tot actie op te roepen.

Vanuit het westen hoorde Luc de sirenes van brandweerwagens en ambulances naderen. Hij wist dat hij zijn zwager moest gaan helpen met het verzorgen en troosten van de slachtoffers. Heel even bleef hij echter nog staan – niet omdat hij niet wilde helpen, maar omdat hij wilde begrijpen wat er gebeurde.

Hij draaide zich naar rechts. Wat hij zag, benam hem de adem. Om hem heen was iedereen volledig in beslag genomen door alle dood en verwoesting. Niemand zag wat er aankwam. Maar Luc zag het wel, en hij stond daar, niet in staat zich te bewegen.

Zo ver het oog kon zien was de oostelijke hemel vol vliegtuigen. Nazivliegtuigen. Jagers. Bommenwerpers. Honderden. Als een sprinkhanenplaag naderde de Luftwaffe. En dat was niet het enige.

Vanuit de dichte, donkere, zogenaamd onbegaanbare en ondoordringbare bossen van de Ardennen kwamen nu Duitse tankdivisies en zwermen infanteristen, tot de tanden bewapend – meer dan hij redelijkerwijs kon tellen. Jean-Luc Leclerc was nog nooit zo bang geweest.

De Duitsers naderden snel en er was niemand om hen tegen te houden. Het noordelijke uiteinde van de Maginotlinie was kilometers ver weg. Het merendeel van de Franse troepen was langs die linie gestationeerd, in afwachting van een frontale Duitse aanval, die, zo realiseerde Luc zich nu, nooit zou komen. De nazi's hadden bereikt wat volgens de generaals en politici in Parijs onmogelijk was: ze hadden zich zorgvuldig een weg gebaad door de Ardennen. Ze hadden de bomen als camouflage gebruikt om te voorkomen dat Franse verkenningsvliegtuigen hen zouden opmerken. En nu lanceerden ze een uiterst slimme verrassingsaanval. Ze troefden de Franse strijdkrachten af. Ze stonden op het punt vlak langs hen heen te trekken en hen in de rug aan te vallen.

Het was nu duidelijk dat het stadje Sedan – met een bevolking van minder dan achttienduizend mensen – een van de eerste Duitse doelen was. Hoeveel tijd zou het hun kosten om het stadje onder de voet te lopen en te verwoesten? Hoelang zou het duren voor iedereen dood was of gevangengenomen? Zodra de nazi's de bruggen over de Maas in handen hadden, zouden ze hun strijdkrachten Frankrijk kunnen laten binnenstromen, het Franse leger vernietigen en oprukken naar Parijs.

Hoeveel tijd zou het hun kosten om heel het land te bezetten en te knechten?

2

Luc werd lijfbleek. Hij was als verlamd en zijn mond werd droog. Hij moest de anderen waarschuwen, maar het was alsof zijn keel dichtgeknepen zat. Hoe hard hij het ook probeerde, er kwam geen geluid uit.

Precies op dat moment klonk er een hoog, gierend geluid links van hem. Hij keek omhoog en zag dat de Duitse vliegtuigen zich nu boven zijn hoofd bevonden en hun dodelijke lading loslieten. Het leek zich allemaal in slow motion af te spelen. Hij zag bommenluiken opengaan. Hij zag langwerpige, zwarte stippen vallen en neerdalen op de stad en op de paar armzalige Franse eenheden die naast Sedan gelegerd waren. De bommen kwamen omlaag. Ze werden groter en groter en bereikten hun eindsnelheid. Hij wist dat hij moest maken dat hij wegwam. Hij wist dat hij dekking moest zoeken, maar hij kon het niet. Hij stond daar als aan de grond genageld.

Een voor een begonnen de bommen te landen, steeds dichterbij, tot er een voltreffer op de kerk terecht kwam. De klap was oorroverdovend. Door de kracht van de luchtdruk sloeg hij languit achterover. Hij knalde bijna tegen een stenen muur en belandde op de grond. De ene na de andere bom raakte de grond. Hij zag hoe een jonge vrouw, rennend voor haar leven, dwars door de etalage van een banketbakkerij werd geslingerd. Anderen zag hij voor zijn ogen in elkaar zakken.

Een adrenalinestoot bracht hem in beweging. Lucs eerste gedachte was de kerk. Nicolas was daarbinnen. Hij moest hem uit de ruïne halen en hem terugbrengen naar zijn gezin. Hij begon naar de kerk toe te lopen, maar toen hij de bulderende vlammen naderde, zag hij tot zijn afgrijzen eerst de klokkentoren en toen het dak instorten, en vervolgens de muren bezwijken toen nog meer bommen zowel de kerk als de gebouwen eromheen hadden geraakt. De nazi's wierpen een bommentapijt uit over Sedan en

algauw stonden hele delen van het stadje in lichterlaaie.

Nicolas was dood. Er was op dit moment niets wat Luc kon doen om hem te redden. Zoveel was wel duidelijk. Maar hoe zat het met diens gezin?

Luc draaide zich om en rende het huis weer in. Hij hoorde gegil en begon naar mensen te schreeuwen dat ze hem moesten volgen. Sommigen luisterden. Anderen niet. Maar hij kon niet wachten. Ze hadden geen tijd meer.

Hij tilde Jacqueline op, greep Monique bij de hand en riep dat ze met hem mee moest komen. Ze snikte, vroeg naar Nicolas, maar Luc durfde het haar niet te vertellen. Nog niet. Hij was bang dat ze niet mee zou gaan als ze wist dat hij dood was. Ze moesten nu weg. Ze moesten zorgen dat ze bij zijn truck kwamen. Voordat de nazi's de stad binnenkwamen, moesten ze Sedan ontvluchten.

'Kom mee!' schreeuwde hij, hoewel hij zichzelf nauwelijks kon horen boven de opeenvolgende explosies en de woedende vlammen uit.

Vanuit zijn ooghoek zag hij twee vaders hun vrouw en kinderen grijpen en naar de deur meetrekken. Ze liepen met hun gezin achter zich aan de straat op, die nu bezaaid lag met lijken en afgerukte lichaamsdelen. Overal waren gewonden en mensen kropen doodsbang tegen muren die nog overeind stonden.

Luc begon te rennen. Zijn truck stond twee straten verderop. Het was een bijna nieuwe pick-up, en als hij niet was geraakt, zou hij het nog doen. Hij kon hen allemaal in de achterbak stoppen – en op dit moment was dat het enige wat voor hem telde.

'Niet stilstaan!' schreeuwde Luc tegen zijn bij elkaar geraapte groepje. 'Doorlopen.'

Op dat moment zag hij in de lucht boven hun hoofd een Duitse Messerschmitt die zijn machinegeweren rechtstreeks op hen leek te richten. Hij schreeuwde dat iedereen het steegje naast hen in moest duiken, en ze vonden allemaal net op tijd dekking voor de jager bulderend voorbijvloog om iedereen die zich nog in zijn schootsveld bevond te doden. Toen volgde er opnieuw een explosie, vlak achter hen. Luc probeerde Monique en Jacqueline zo goed mogelijk met zijn lichaam te beschermen. Hij wist echter dat ze niet op de grond konden blijven liggen. Vanaf de oostkant van de weg hoorde hij de Duitse tanks aan komen denderen. De

nazi's naderden veel sneller dan hij had verwacht. Ze moesten maken dat ze wegwamen!

Nadat hij gecontroleerd had of er iemand gewond was, stak Luc zijn hoofd vlug om de hoek van het steegje om te kijken of de kust veilig was. Dat was zo, maar hij zag ook de brandende overblijfselen van waar nog maar enkele ogenblikken daarvoor het huis van Monique en Nic had gestaan. Het was door een voltreffer geraakt en nu was het weg, met iedereen die er binnen was gebleven.

'Kom op, allemaal. We moeten nu gaan,' schreeuwde Luc. 'Naar rechts. Ren naar het park. Niet stilstaan. Niet achterom kijken. De rode truck is van mij. Als je hem ziet, spring dan in de achterbak. Ik kom meteen achter jullie aan. Nú!'

Een voor een stonden ze op, liepen naar de hoek en renden naar de truck.

Behalve Monique.

'Ik kan Nic niet achterlaten,' jammerde ze. 'We moeten hem vinden.'

Luc aarzelde, maar slechts een ogenblik. Hij had geen keus. Hij moest het haar vertellen. Hij zette Jacqueline neer en zei toen botweg en zonder emotie: 'Hij is dood.'

'Wat? Nee! Hij is mensen aan het helpen.'

Luc pakte Monique bij de schouders en keek haar recht aan. 'Monique, luister naar me. Nic is dood.'

'Nee, nee, hij is...'

'Luister, Monique. Nic is dood. Hij is er niet meer. Hij probeerde mensen te helpen. Hij hielp een gewonde man de kerk binnen te dragen. Ik stond op het punt er ook heen te gaan. Maar voor ik daar was, begonnen de bommen te vallen. Ze hebben de kerk verwoest. Ze hebben iedereen daarbinnen gedood. Ik zag het gebeuren. Ik vind het heel erg, maar hij is er niet meer.'

Precies zoals Luc had gevreesd, zakte Monique in zijn armen in elkaar. Ze snikte onbeheerst en schreeuwde: 'Nee, nee, nee!'

Luc zette haar voorzichtig neer en keek toen naar het park. De rest van de groep had de truck bereikt. Ze zaten op hem te wachten. Ze rekenden op hem. Hij tilde Jacqueline weer op. Toen smeekte hij Monique met hem mee te gaan. Ze moesten weg, maar ze wilde zich niet verroeren. Ze liet zich op de grond zakken en bleef daar als een jammerend hoopje zitten.

Luc draaide zich om en begon naar de truck te rennen. Jacqueline gilte: 'Mama, mama!' Het meisje probeerde zich los te wurmen om terug te gaan naar haar moeder, de enige ouder die ze nog overhad. Maar Luc klemde zijn nichtje nog steviger vast en rende nog harder.

Toen hij vlak bij de truck was – een geïmporteerde Ford uit 1939 – zag hij iedereen in elkaar gedoken in de achterbak zitten. Hij zag de ontzetting in hun ogen, de ontsteltenis om het feit dat hij zo harteloos kon zijn om zijn eigen zus achter te laten in een oorlogsgebied en haar dochtertje van haar weg te rukken. Maar hij had geen tijd voor sentimentaliteit of uitleg en overhandigde Jacqueline vlug aan een van de moeders die haar het beste kende. Hij rende naar de andere kant van de truck, tastte naar zijn sleutels, deed de cabine van het slot en sprong achter het stuur. Drie tellen later liet hij de motor razen en waren ze weg.

De ene explosie na de andere scheurde Sedan aan stukken. De inwoners die daar nog toe in staat waren, renden voor hun leven, in de richting van het platteland, in de zwakke hoop de nazi-oorlogsmachine te snel af te zijn. Iedereen die een auto of een truck bezat, was ook op weg gegaan, met alles van waarde wat hij mee had kunnen grissen. Maar nu waren alle wegen die de stad uit leidden verstopt met voertuigen, die zo een makkelijk doelwit waren als de Luftwaffe omlaag dook om ze te beschieten met 20mm kanonvuur.

Luc volgde hun voorbeeld echter niet. In plaats daarvan scheurde hij terug naar de hoek waar hij zijn zus had achtergelaten. Hij trapte op de rem, sprong de truck uit – waarbij hij de motor liet draaien – en rende naar Monique, die nog altijd huilend en rillend tegen een stenen muur aan lag. Hij pakte haar bij haar armen en trok haar naar de truck, opende het portier aan de bijrijderskant, duwde haar naar binnen en sloeg het portier dicht.

Weer achter het stuur trok hij zijn eigen portier met een klap dicht en gaf plankgas.

'Hou je vast!' schreeuwde hij naar de mensen in de achterbak. Hij keek Monique aan en droeg haar op hetzelfde te doen.

Hij begon te rijden, maar zag dat de weg in westelijke richting, naar de grootste brug over de Maas toe, helemaal vol stond met allerlei soorten auto's, trucks en motors. Er leek geen enkele ma-

nier om de stad uit te komen. Hij durfde het niet aan om in een verkeersopstopping terecht te komen. En hij moest er niet aan denken dat ook maar iemand die hij onder zijn hoede had in handen van de nazi's zou vallen. Dat stond gelijk aan een doodvonnis, wist hij. Met kracht duwde hij de truck in de eerste versnelling, toen in de tweede, en scheurde door de wijken aan de oostkant van de stad. Misschien was de andere brug – Pont Neuf – nog vrij. Het was hun enige hoop, maar ze hadden niet veel tijd. Terwijl hij de ene zijstraat na de andere door reed en zich kriskras een weg door de stad baande, zag hij het vijandelijke leger van rechts naderen.

Om hen heen bleven de bommen vallen. Luc was drijfnat van het zweet. Op dat moment hoorde hij een kogel over de truck suizen. Een fractie van een seconde later vloog een kleine kruidennierswinkel in brand. Even afgeleid, nam hij een verkeerde afslag. Hij reed een doodlopende straat in en merkte dat pas toen hij aan het eind was. Met piepende remmen kwam hij tot stilstand, bidde dat iedereen achterin nog ongedeerd was. Daarna gooide hij de truck in zijn achterruit, keerde en reed terug. Toen hij voor de tweede keer bij de kruising kwam, gooide hij zijn stuur naar links en ging weer op weg naar Pont Neuf.

Het goede nieuws was dat er op dat moment niemand anders op straat was. Zo ver het oog reikte, was de weg verlaten. Luc slaakte een zucht van verlichting, maar dat was voorbarig. Opeens begon iedereen in de achterbak te schreeuwen. Precies op dat moment hield Monique onverwacht op met huilen. Ze rekte haar hals om te zien wat de beroering veroorzaakte en werd toen lijkleek.

‘Luc, achter je!’ schreeuwde ze, de eerste woorden die ze sprak sinds Luc haar in de truck had gezet.

Luc keek vlug in zijn achteruitkijkspiegel en hapte naar adem. Een Duitse tank kwam op hen afstormen. Dat die tank al in de stad was! Op nog geen honderd meter achter hen begon een machinegeweer te ratelen, wat nog meer gegil veroorzaakte. In een poging te ontsnappen begon hij heen en weer te zwenken over de lege boulevard, maar hij wist dat het niet genoeg was. Kogels bleven inslaan op de achterklep van de truck en zelfs op de cabine, waardoor hij herhaaldelijk weg moest duiken, terwijl hij tegelijkertijd

zijn uiterste best deed het voertuig onder controle te houden.

Met zijn voet op het gas probeerde hij de afstand tussen hem en de tank te vergroten. Hij moest van deze weg af zien te komen! De machinegeweren bleven vuren. Plotseling drong het tot hem door dat ze onderweg waren naar een complex met legerbarakken in de buurt van het centrum, dat hevig werd gebombardeerd.

Met een stil gebed of God hen genadig wilde zijn, riep hij weer dat iedereen zich moest vasthouden. Toen trapte hij op de rem, schakelde terug en nam een scherpe bocht naar links, de een of andere boulevard op. Terwijl hij dat deed, hoorde hij de tank vuren en voelde hij een kogel achter hen langs suizen. De daaropvolgende explosie deed het voertuig hevig slingeren, maar ze bleven rijden, zigzaggend door straten die totaal verlaten waren. Dit gedeelte van Sedan was nu een spookstad, en Luc hoopte dat de brug net zo leeg was.

Even later kwamen ze een hoek om. Verderop zag hij Pont Neuf. Hij was niet leeg. Sterker nog: de wegen die ernaartoe leidden, stroomden vol met voertuigen. Meer en meer mensen kwamen deze kant op, maar het verkeer reed wel door en ze waren nu niet ver meer van de brug. De ene na de andere explosie deed het wegdek trillen. Duitse vliegtuigen bulderden boven hun hoofd. Luc vroeg zich af waar de Franse luchtmacht bleef. Waarom bonden ze de strijd niet aan met de nazi's? Het zou wel even duren voor de grondtroepen een tegenaanval konden inzetten om te proberen Sedan te behouden – of misschien te heroveren – maar waarom werden de Duitsers niet aangevallen in de lucht?

Uiteindelijk bereikte hij de brug. Even golfde de paniek door Lucs lijf. Wat zou er gebeuren als de Duitsers de brug bombardeerden terwijl zij er op reden? Maar de gedachte week snel. De bruggen waren juist de reden waarom de Duitsers het op Sedan hadden gemunt. Hitlers strijdkrachten zouden ze niet bombarderen. Ze zouden er juist alles aan doen om ze te beschermen.

Het oversteken van Pont Neuf bleek niet het probleem. Het probleem was de andere kant. Toen hij een hoek om kwam, zag Luc dat het verkeer volkomen vast stond. Nu greep een nieuwe angst hem aan. Zo zou het hem nooit lukken om te ontsnappen aan de Duitse strijdkrachten, die op ditzelfde moment de stad overspoelden.

Bij het zien van zo veel rode achterlichten trapte Luc op de rem. Ze kwamen tot stilstand. Terwijl het aanvallende nazileger oprukte en ieder moment dichterbij de brug kwam, stonden zij stil.

Luc moest een beslissing nemen. Hij wist dat hij niet kon aarzelen. Hij kon zijn mogelijkheden niet rustig overdenken. Er was geen tijd om voors en tegens tegen elkaar af te wegen. Iedere seconde die hij verspilde, bracht de dood dichterbij. Hij maakte zijn keuze en dacht er verder niet meer over na. Hij zou deze mensen in veiligheid brengen. Hij zou hen naar Le Chambon krijgen. Voor de nacht voorbij was, zou hij Claire en zijn meisjes in de armen sluiten. Dat was het enige wat telde. Daarom liet hij de motor razen en gooide hij zijn stuur naar links. Hij bonkte een stoep op en schakelde op. Hij begon over gazons van mensen te rijden, door hun achtertuinen, over hun akkers. Er was niemand in de buurt om hem tegen te houden. Iedereen aan deze kant van Sedan had de stad al verlaten.

Na een paar minuten kwam hij aan de rand van een korenveld en vond hij de hoofdweg naar het zuiden. Eerst was hij blij dat hij weer op een weg reed, maar algauw zag hij dat die al net zo verstopt zat als alle wegen achter hem. Hij bedacht zich geen moment, schoot de andere rijbaan op en gaf weer plankgas. In iedere andere omstandigheid zou dat waanzin zijn. Maar nu waren er geen tegenliggers. De rijbaan was leeg. Geen mens was op weg naar Sedan en de Belgische grens. Wie zou dat willen? Zijn landgenoten hielden zich aan de regels en bleven op de zuidelijke rijbaan. Het kwam niet eens in hen op om de noordelijke rijbaan te gebruiken. Het kwam Luc heel goed van pas; hij wilde maar één ding: doorrijden.

3

12 mei 1940

Sedan, Frankrijk

Kolonel Klaus von Strassen stapte uit de commandowagen. Beschut door het duister en geflankeerd door Duitse soldaten met machinepistolen in de aanslag glipte de nazikolonel de achterdeur van een schoolgebouw aan de oostkant van Sedan binnen, waar hij een stuk of veertig gevangenen – mannen, vrouwen en kinderen – in nette rijen op de grond zag zitten. Ze hadden zich moeten uitkleden tot op hun ondergoed. Hun voeten en handen waren strak vastgebonden met touwen en kettingen. Geblinddoekt zaten ze te bibberen in de koude avondlucht, die zwaar was van de geur van kruiddamp en verbrand vlees.

Met zijn vijfendertig jaar was Von Strassen de jongste kolonel in het beruchte Negentiende Pantserkorps van generaal Heinz Wilhelm Guderian, en waarschijnlijk ook de meest ambitieuze. Hij was afkomstig uit een trotse Duitse familie. Zijn vader was onderscheiden voor zijn prestaties als generaal in de Grote Oorlog. Zijn grootvaders en overgrootvaders aan zowel vaders- als moederskant waren ook hoge generaals geweest. Toen ze Frankrijk binnentrokken, had Guderian hem belast met het oppakken, ondervragen en vervolgen van krijgsgevangenen. Hier blonk Von Strassen in uit. Niemand in de generale staf was efficiënter of wreder. Maar hoewel Von Strassen het vertrouwen van zijn bevelhebber op prijs stelde, voelde hij zich ook beledigd door de opdracht. Hij had veel grotere ambities. Hij wilde een eigen pantserdivisie. Hij wilde legers leiden in de strijd. Daar viel iets te beleven. Daar viel eer te behalen.

Voorlopig was er echter werk aan de winkel, en Von Strassen was fanatiek in het opvolgen van bevelen en het respecteren van de hiërarchische structuur.

Hij haalde een kleine zaklamp uit zijn jaszak, scheen ermee in

het rond en nam het beklagenswaardige stelletje voor hem in zich op. Ongeduldig gebaarde hij naar zijn adjudant, waarop hij een stapeltje identiteitspapieren kreeg aangereikt, die hij vlug doorbladerde. Von Strassen concludeerde onmiddellijk dat er niemand van waarde bij zat. Geen militairen. Geen geheim agenten. Niemand die mogelijkwijs enige bruikbare informatie had.

‘Sta op als je Joods bent,’ beval hij.

Niemand stond op.

‘Ik zeg het nog maar één keer,’ snauwde Von Strassen. ‘Jullie worden allemaal naar een gevangenenkamp gestuurd – een werkkamp. Daar zullen jullie de Duitse oorlogsinspanningen dienen tot de oorlog voorbij is en *der Führer* over jullie lot beslist. Maar als je Joods bent, word je anders behandeld. Daarom moet je opstaan als je een Jood bent.’

Nog altijd stond er niemand op.

De kolonel richtte zich tot zijn adjudant: ‘Laat alle mannen opstaan en hun broek laten zakken,’ droeg hij hem op. ‘Dan zien we vanzelf wie er een smous is en wie niet.’

Het duurde even, toen stonden alle mannen. Hun lichaam trilde, hun knieën knikten. Eén voor één lieten ze hun onderbroek zakken. Von Strassen liet zijn zaklamp over hun geslachtsdelen gaan. Drie mannen bleken besneden – een vader, zijn tienerzoon en zijn zoontje van een jaar of zes.

‘Voer ze af,’ snauwde Von Strassen. ‘Stuur ze naar een werkkamp.’

De oorlogsmachine van de nazi's walst over Europa. Twee moedige mannen nemen de onmogelijke taak op zich om de wereld te waarschuwen.

Jean-Luc Leclerc, hulpredikant in Le Chambon, Zuid-Frankrijk, ervaart aan den lijve hoe het net van de nazi's zich begint te sluiten. In zijn eigen familie vallen de eerste slachtoffers van het oorlogsgeweld.

Op een nacht staan er onbekenden bij hem op de stoep. Het zijn gevluchte Joden die om hulp vragen. De weken erna blijven er mensen komen. Jean-Luc wordt de leider van de vluchtelingenopvang, zijn dorpje een veilige haven voor duizenden ontheemden. Maar dan gaat het mis, dramatisch mis. Jean-Luc wordt gedeporteerd naar Auschwitz.

Samen met de joodse verzetsman Jacob Weisz zet Jean-Luc alles op alles om te ontsnappen en het westen te bereiken. De ogen van de geallieerden moeten geopend worden voor de gruwelijke waarheid, voordat het voorgoed te laat is. Het lot van miljoenen mensen staat op het spel.

'Dit is Rosenbergs meest aangrijpende roman.'

— PUBLISHERS WEEKLY

JOEL C. ROSENBERG, zelf een nazaat van gevluchte Joden, is een internationaal vermaard auteur. *De ontsnapping* stond weken achtereen in de *New York Times* bestsellers list. www.joelrosenberg.com

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 978-9023957348

9 789023 957348